GAUTENG PROVINCE
EDUCATION
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

TLHAHLOBO YA BOHARENG BA SELEMO
KEREITE YA 12

PHUPTJANE 2023

TATAISO YA HO TSHWAYA

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

6 maqephe

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO

POTSO YA 1

1.1 Ba habile ho fihla mosebetsing ka nako. ✓ (1)

1.2 Ba kgalehile, hoo o ka nahanang hore ba hlokahetse/shwele. ✓✓ (2)

1.3 Ba a ba retla/ba ba fetola makgoba a thobalano/ba a ba nyadisa. ✓✓
(Tse pedi fela.) (2)

1.4 Ho ema mebileng ha batho ba kojwana di mahetleng ho ba thusa ho fumana manyane/tjhelete ya ho fepa malapa a bona empa hape ho ba beha kotsing ya ho kwetelwa. Ho ithuta mesebetsi ya matsoho kapa ho rekisa meroho kapa dihlahiswa tse itseng dibakeng tseo ho phetheselang batho ho tsona ho ka ba thusa ho fumana manyane a ho fepa malapa a bona. ✓✓✓ (3)

1.5 Tshwantshanyo/Papiso. ✓
E supa kamoo batho ba bangata ba sotlehang kateng ka lebaka la ho hloka mosebetsi. ✓✓ (3)

1.6 Ba a ba laola ka lebaka la ditshepiso tseo ba ba etseditseng tsona. ✓✓ (2)

1.7 Ba fihlile moo ba neng ba na le tshepo ya hore ba tswile bokgobeng ba tshotleho mme ba tlo fedisa tlala eo ba e siileng morao malapeng a bona. ✓✓ (2)

1.8 B/ka sewelo. ✓ (1)

1.9 Mongodi o tetebetse maikutlo ka lebaka la se etswang batho ba sotlehang. ✓✓ (2)

1.10 Maemong a hlaloswang temeng ena ha se toka hobane batho ba bolawa ka sehloho. ✓✓ (2)

1.11 Ngwana o tlanngwe maoto le matsoho. ✓✓ (2)

1.12 E, motho enwa ke ngwana mme o hloka ho sireletswa. ✓✓ (2)

1.13 B/sithabetse. ✓ (1)

1.14 Bobedi ditema tsena di bua ka tlhekefetso. Tema ya B e ntshetsha pele mohopolo wa ho hatikella ditokelo tsa botho jwalo ka ha ya A e bua ka ho kwetela batho. ✓✓ (2)

1.15 Ke sebaka se tetebetsang mme ha se na bophelo. Ha ho letho le kgahlang ka sona. ✓ (1)

1.16 Ba fumantshwe thuso./Ba kwallwe tjhankaneng kaha ba hatikela ditokelo tsa bana. ✓✓ (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO

POTSO YA 2

Bala lesedi leo ho fanwang ka lona mabapi le ho qoba ho kwetelwa dithelevishineng le masedinyaneng. ✓ Setjhaba se be malalaalaotswe kgahlanong le bakwetedi. ✓ Bana ba hlokomediswe ho se tshepe mang kapa mang. ✓ Bana ba se dumele ho tsamaya le batho ba sa ba tsebeng. ✓ Batho bao o ba tsebang ba se sebedisi ditshwantsho tsa hao marangranng a dikgokahano. Boithabisong, se dule ho fihlela bosiu, ✓ fumana motho ya tla o felehetsa lapeng hore o bolokehe. ✓ Se arolelane ditaba tsa hao le ditshwantsho le bao o sa ba tshepeng hore o dule o bolokehile. ✓

[Palo ya mantswe: 92]

Ka sebopeho sa dintlha

DIQOTSO		DINTLHA	
1.	Ba bale lesedi leo ho fanwang ka lona ka kelohloko.	A	Bala lesedi leo ho fanwang ka lona mabapi le ho qoba ho kwetelwa dithelevishineng le masedinyaneng.
2.	Setjhaba se ipope ngatananngwe ho lwantsha kgodumodumo ena.	B	Setjhaba se sebedisane mmoho, se be ngatananngwe ho lwantsha bothata bona.
3.	Batswadi ba hlokomedise bana hore ba se tshepe motho e mong le e mong.	C	Bana ba hlokomediswe ke batswadi ba bona ho se tshepe mang kapa mang.
4.	Ba se dumele ho tsamaya le batho ba sa ba tsebeng.	D	Bana ba se dumele ho tsamaya le batho ba sa tsejweng.
5.	Se dumelle motswalle kapa wa leloko ho o hokahanya le batho bao o sa ba tsebeng.	E	Batho bao o ba tsebang ba se sebedisi ditshwantsho tsa hao marangrang a dikgokahano.
6.	Ha o ya menateng, se dule ho fihle bosiu haholo, kopa motho eo o mo tshepang ho o felehetsa lapeng hore o fihle o bolokehile.	F	Boithabisong, se dule ho fihlela bosiu, fumana motho ya tla o felehetsa lapeng hore o bolokehe.
7.	O se dumele ho fana ka ditaba tsa hao le ho arolelana le bona ditshwantsho tsa hao.	G	Se arolelane ditaba tsa hao le ditshwantsho le bao o sa ba tshepeng ho boloka seriti sa hao. **[Palo ya mantswe 92]**

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO

Ho tshwauwa ha kgutsufatso ho itshetlehile hodima ho kenyeletsa dintlha tse supileng tse hlokwang ke potso.

Qotso: Polelo ha e ntse e le jwalo kaha e tswa temeng.
Polelo e fokoditsweng feela dikotwana tsa mantswe empa e ntse e na le tlhahlamano e tshwanang ya mantswe ho tswa temeng.

Ntlha: Polelo e bopilweng ka tsela e fapaneng le ya sethato feela e ntse e arabela potso.
Polelo e nang le tlatsetso ya mantswe a mang kapa tshebediso ya mahlalosonngwe
Feela e ntse e arabela potso.

- **Kabo ya matshwao:**
  - Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7 (ntlha e le 1 bakeng sa ntlha ya sehlooho).
  - Matshwao a 3 bakeng sa puo
  - Matshwao kaofela: 10

- **Kabo ya matshwao ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswe a bona:**
  - Ha dintlha tse 1 – 3 di nepahetse: fana ka letshwao le 1
  - Ha dintlha tse 4 – 5 di nepahetse: fana ka matshwao a 0
  - Ha dintlha tse 6 – 7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3

- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse diqotso di le jwalo:**
  - Diqotso tse 6 – 7: se fane ka matshwao bakeng sa puo.
  - Diqotso tse 4 – 5: fana ka letshwao le 1 bakeng sa puo.
  - Diqotso tse 2 – 3: fana ka letshwao le 2 bakeng sa puo.

ELA TLHOKO:

- **Palo ya mantswe**
  - Batshwai ba lokela ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.
  - Se ke wa hula matshwao haeba baithuti ba sa bontsha palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa haeba palo ya mantswe a sebedisitsweng e ngotswe e fosahetse. Ha palo ya mantswe e tlotse moedi o boletsweng, bala ho fihlela Palong ya mantswe a behilweng, ebe o emisa moo.

Mohlala

Puo	Polelo/Polelwana			Palo ya mantswe
Sesotho	Ke	a	tsamaya	3

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 3: PAPATSO

3.1 Se re senolela hore o thabetse diborele/ditheolelo tse tshepiswang babadi. ✓✓ (2)

3.2 Setshwantsho se etsa hore ditaba tsa papatso di kgolwehe mme se matlafatsa ntlha ya hore o tla thabela le ho kgotsofalla tshebeletso ya lebenkele leo. ✓✓ (2)

3.3 Tjhe, di fumaneha dibakeng tse tharo fela tse boletsweng papatsong. ✓✓ (2)

3.4 C/susumetsang, fehlang maikutlo. (1)

3.5 Kgwebo ya diborele. ✓ (1)

3.6 Lehlalosi la sebaka. Ba e hlabile **mpeng** ka lerumo. ✓✓ (2)

[10]

POTSO YA 4 KHATHUNU

4.1 Mokganni o bohlaswa, mabidi a kamorao a bontsha eka bese e eme e le lebelong. ✓✓ (2)

4.2 Ho sebediswa dikepe le diketswana ho ba tlodisa moedi. ✓✓ (2)

4.3 Sebapadi se thabetse ho amohela mahlatsipa. ✓✓ (2)

4.4 Monna ya nomorilweng B o tshwere tjhelete letsohong e le sesupo sa hore kgwebo ya bona ya bokwetedi e fela e hola. ✓✓ (2)

4.5 Bapalami ba bonahala ba sa thaba ha bakganni le ya ka ntle ho bese ba thabile. ✓✓ (2)

[10]

POTSO YA 5 – TEMA YA PROSA

5.1 E hlakisa mohopolo wa hore ketso ya ho nyamela/ho kwetelwa ha batho e etsahala kamehla. ✓✓ (2)

5.2 Ho kwetelwa ha batho ho kgathatsa setjhaba. ✓✓ (2)

5.3 B/Ho etsahala ka dinako tsohle. ✓✓ (2)

5.4 Lesupi le hatella/ho thathiselletsa lebitso lena “Batho”

Ho bolela hore ha ho bolelwe ka batho bafe kapa bafe empa ba kwetelwang. ✓✓ (2)

5.5 Semelo sa hao se tla fetoha./Ho tla o fetola motho eo o seng yena. ✓✓

(Ha feela ho ena le mohopolo wa ho fetoha.) (2)
[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30

MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70